तेमाल गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड १ मिति २०७६ पौष २५ गते शुक्रबार

भाग-१

तेमाल गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

पोखरी नारायणस्थान काभ्रेपलाञ्चोक

तेमाल गाउँसभाबाट परित तल लेखिए बमोजिमको तेमाल गाउँपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७६ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ को उपदफा ३ बमोजिम सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन छ ।

तेमाल गाउँपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७६

प्रस्तावनाः
तेमाल गाउँपालिका क्षेत्र भित्र प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद्बाट सर्वसाधारणको जीउज्यान र सार्वजनिक निजि तथा व्यक्तिगत सम्पति प्राकृतिक एवम् साँस्कृतिक सम्पदा र भौतिम संरचनाको संरक्षण गर्नका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका सबै क्रियाकलापको समन्वयात्मक र प्रभावकी रुपमा कार्यान्वयनका लागि कानून बनाउन बाञ्छनीय भएकोले नेपलको संविधानको धारा २२१ को उपधार १ को अधिकार प्रयोग गरी तेमाल गाउँसभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यस ऐनको नाम "तेमाल गाउँपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७६" रहेको छ ।
   (२)यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।
२. **परिभाषाः** विषय प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमाः
   क. "कोष" भन्नाले दफा १२ बमोजिमको विपद् व्यवस्थापन कोष सम्झानु पर्छ ।

ख. "गैरप्राकृति विपद्" भन्नाले महामारी, अनिकाल, डढेलो, किट, वा सुक्ष्म जीवाणु, आतङ्क, पशु तथा चराचुरुङ्गीमा हुने फ्यू, प्याण्डामिक फ्यू, सर्पदंश, जनावर आतङ्क, खानी, हवाई, सडक, जल वा औद्योगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्त ग्याँस, रसायन वा विकिरण चुहावट ग्याँस विष्फोटन, विषाक्त खाद्य सेवन वातावरणीय प्रदुषण, वन विनाश वा भौतिक संरचनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना वा यस्तै अन्य गैर प्राकृतिक कारणले उत्पन्न विपद् सम्झनु पर्छ ।

ग. "जिल्ला विपद् व्यवस्थान समिति" भन्नाले सङ्घिय ऐनको दफा १६ बमोजिम काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लमा गठन भएको जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्छ ।

घ. "तोकिएको" वा "तोकीएको बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकीएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

ङ. "प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिति" भन्नाले सङ्घिय ऐनको दफा १४ बमोजिम प्रदेश नं ३ गठन भएको प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्छ ।

च. "प्रमुख" भन्नाले गाउँपालिकाको प्रमुख सम्झनु पर्छ ।

छ. "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्छ ।

ज. "प्राकृतिक विपद्" भन्नाले हिमपात, असिना, हिमपहिरो, हिमताल, विस्फोट, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बाढी, पहिरो तथा भूस्खलन, डुबान, खडेरी, आँधी, हुरी बतास, शीतलहर, तातो हावाको लहर, चट्याङ्ग, भूकम्प, ज्वालामूखि विस्फोट, डढेलो वा यस्तै अन्य प्राकृतिक कारणले उत्पन्न जुनसुकै विपद् सम्झनु पर्छ ।

झ. राष्ट्रिय कार्यकारी समिति भन्नाले सङ्घिय ऐनको दफा ६ बमोजिमको कार्यकारी समिति सम्झनु पर्छ ।

ञ. राष्ट्रिय परिषद भन्नाले सङ्घिय ऐनको दफा ३ बमोजिमको विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद सम्झनु पर्छ ।

ट. राष्ट्रिय प्राधिकरण भन्नाले सङ्घिय ऐनको दफा १० बमोजिम गठन भएको राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण सम्झनु पर्छ ।

ठ. "विपद्" भन्नाले कनै स्थानमा अपतकालीन अवस्था सिर्जना भई जन वा धनको क्षतिको साथै जीवनयापन र वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्ने प्राकृतिक वा गैरप्राकृतिक विपद् सम्झनुपर्छ ।

ड. "विपद्" खोज तथा उद्धार समूह भन्नाले विपद्को अवस्थामा खोजी तथा उद्धार गर्न क्रियाशील वा विपद् व्यवस्थापनको लागि परिचालन गर्न तयार गरीएको विशिष्टीकृत खोज तथा उद्धार समूह सम्झनु पर्छ । सो शब्दले तालिम प्राप्त मानवीय सहायताकर्मीलाई समेत जनाउँछ ।

ढ. "विपद् जोखिम न्यूनीकरण" भन्नाले विपद्पूर्वक गरीने जोखिमको विश्लेषण तथा मूल्याङकन विपद् रोकथाम वा विपद्वाट हुने क्षतिको न्यूनीकरण तथा विकासका कार्यमा विपद् जोखिमालाई काम गर्ने सम्बन्धि कार्य सम्झनु पर्छ ।

ण. "विपद् पूनलार्भ" भन्नाले विपद्को घटनापछि गरीने पुननिर्माण एवम् पुनर्स्थापनासँग सम्बन्धित कार्य सम्झनु पर्छ ।

त. "विपद् प्रतिकार्य" भन्नाले विपद्को घटनासाथ तत्कालै गरिने खोज उद्धार एवम् राहतसँग सम्बन्धित कार्य सम्झनु पर्छ । सो शब्दले विपद् प्रतिकार्यको पूर्वतयारीलाई समेत जनाउँछ ।

थ. "विपद् व्यवस्थापन" भन्नाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण क्रियाकलाप सम्झनु पर्छ ।

द. "व्यावसायिक प्रतिष्ठन" भन्नाले उद्योग कलकारखाना सिनेमा घर सपिङ मल बहुउद्देश्यीय व्यापारिक भवन जस्ता व्यावसायिक प्रतिष्ठन सम्झनु पर्छ ।

ध. "समिति" भन्नाले दफा ३ बमोजिमको गाउँ व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्छ ।

न. "सङ्घिय ऐन" भन्नाले नेपाल सरकारको विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ सम्झनु पर्छ ।

न्न. "सङ्घिय मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकारको विपद् व्यवस्थापन हेर्ने गरी तोकीएको मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।

प. "सार्वजनिक संस्था" भन्नाले सरकारी निकाय सरकारको पूर्ण वा अंशिक स्वामित्व भएको संस्था प्रचलित कानून बमोजिम स्थापन भएका सङ्गठित संस्था वा सबै प्रकारका स्वास्थ्य तथा शैक्षिक संस्था सम्झनु पर्छ ।

परिच्छ-२

गाउँ विपद् व्यवस्थापन समिति गठन तथा काम कर्तव्य र अधिकार

३. **गाउँ विपद् व्यवस्थापन समितिः** (१) गाउँपालिका भित्रको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न एक गाउँ विपद् व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

(२) समिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ ।

क. गाउँ अध्यक्ष संयोजक

ख. उपाध्यक्ष सदस्य

ग. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सदस्य

घ. विषयगत समिति संयोजक सदस्य

ङ. प्रतिनिधि जिल्ला प्रशासन कार्यालय सदस्य

च. सामाजिक शाखा प्रमुख सदस्य

छ. पूर्वाधार विकास शाखा प्रमुख सदस्य

ज. गाउँपालिका भौगोलिक क्षेत्र रहेका सङ्घिय सुरक्षा निकाय प्रमुख वा प्रतिनिधि सदस्य

झ. गाउँपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र भित्र रहका प्रदेश प्रहरी कार्यालय प्रमुख वा प्रतिनिधि सदस्य

ञ. प्रहरी प्रमुख सदस्य

ट. राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त दलका गाउँपालिका स्थित प्रमुख वा प्रतिनिधि सदस्य

ठ. नेपाल रेडक्रुस सोसाईटीका स्थानिय प्रतिनिधि १ जना सदस्य

ड. निजी क्षेत्रको उद्योग वाणिज्य सम्बन्धि मान्यता प्राप्त संस्थाको गाउँ तहको अध्यक्ष वा निजले तोकेको प्रतिनिधि (१ जना) सदस्य

ढ. गैरसकारी सस्था महासंघका स्थानीय प्रतिनिधि (१ जना) सदस्य

ण. नेपाल पत्रकार महासंघको स्थानीय प्रतिनिधि (१ जना) सदस्य

त. विपद् व्यवस्थापन हेर्ने गरी तोकीएको शाखा प्रमुख सदस्य सचिव

३ उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि क्रम संख्या (ञ)(ट)(ठ) (ड) (ढ) र (ण) का सदस्यहरु उपलब्ध नभएको अवस्थमा पनि समिति गठन एवम् काम कारवाही गर्नमा असर पर्ने छैन ।

४ उपदफा (२) बमोजिम समितिले सङ्घिय ऐनको दफा १७ बमोजिमको स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको रुपमा समेत काम गर्नेछ ।

४. समितिको बैठक सम्बन्धि व्यवस्थाः

१. संयोजकले तोकेको मिति समय र स्थानमा समितिको बैठक बस्नेछ ।

२. समितिको सदस्य सचिवले समितिको बैठक बस्ने मिति सयम र स्थान तोकी बैठकमा छलफद हुने विषयसूची सहितको सूचना बैठक बस्ने समयभन्दा चौबीस घण्टा अगाबै सबै सदस्यले पाउने गरी पठाउनु पर्नेछ ।

३. समितिका पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागी गणपूरक सङख्या पुगेको मानिनेछ ।

४. उपदफा (२) र (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि समितिको बैठक तत्काल बोलाउन आवश्यक भएमा अध्यक्षले जुनसुकै बेला पनि समितिको बैठक बोलाउन सक्नेछ र त्यस्तो अवस्थामा अध्यक्ष र घटीमा १ जना सदस्य सहित सदस्य सचिव उपस्थित भएमा समितिको बैठक बस्न सक्नेछ ।

५. समितिको बैठक संयोजकको अध्यक्षतामा बस्नेछ ।

६. समितिको निर्णय बहुमतद्वारा हुनेछ र मत बराबर भएमा संयोजकले निर्णायक मत दिनेछ ।

७. समितिले आवश्यक अनुसार सम्बन्धित निकाय वा संस्थाका प्रतिनिधि र विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

८. समितिको बैठक सम्बन्धि अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

९. समितिको निर्णय सदस्य सचिवले प्रमाणित गरी राख्नेछ ।

५. **समिति काम कर्तव्य र अधिकारः** समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

क. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि राष्ट्रिय परिषदबाट स्वीकृत राष्ट्रिय निति तथा योजना एवम् राष्ट्रिय कार्यकारी समिति र प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत एकीकृत तथा क्षेत्रगत नीति योजना र कार्यक्रम अनुरुप हुने गरी गाउँ विपद् व्यवस्थापन नीति तथा योजना तर्जुमा गरी कार्यपालिका समक्ष पेश गर्ने,

ख. गाउँसभाबाट स्वीकृत नीति तथा योजनाको अधिनमा रही विपद् जीखिम न्यूनिकरण विपद् प्रतिकार्य तथा विपद् पुनर्लाभ सम्बन्धि एकीकृत तथा क्षेत्रगत नीति योजना तथा कार्यक्रम स्वीकृत गरी लागू गर्ने, गराउने,

ग. गाउँपालिकाबाट सञ्चालन हुने विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रम तथा बजेट प्रस्ताव तयार गर्ने, गराउने,

घ. विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने, गराउने,

ङ. गाउँपालिकाका पधिकारी कर्मचारी स्वयमसेवक तथा समुदायलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रशिक्षण दिने व्यवस्था मिलाउने,

च. विपद् घटना हुनासाथ खोज उद्धार र राहत लगायतक प्राथमिक कार्यहरु तत्कल गर्नको लागि संस्थागत संयन्त्र स्वत परिचालित हुने गरी आवश्यक कार्यविधि तथा मापदण्ड तर्जुमा गरी लागू गर्ने,

छ. विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा सङ्घिय तथा प्रदेशिक कानूनको अधिनमा रहि सार्वजनिक निजी गैरसरकारी लगायत सबै निकाय तथा संस्थाले निर्वाह गर्नु पर्ने भूमिका निर्धारण गर्ने तथा त्यस्ता संस्था वा निकायलाई आफ्नो नीति, योजना र कार्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि विषय समावेश गर्न लगाउने ।

ज. विपद्को समयमा स्थानीय आमसञ्चारका माध्यमहरुको भूमिका सम्बन्धि आवश्यक मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने र गराउने,

झ. सरकारी, निजी एवम् गैरसकारकी संस्था, स्थानीय स्वयमसेवक लगायत सम्बन्धित सबै पक्षको समन्वय र संलग्नतामा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्य गर्ने, गराउने

ञ. भौतिक संरचना निर्माण गर्दा भवन संहिता लगायतध अन्य स्वीकृत निर्देशिका वा मापदण्डको पालना गराउने ।

ट. स्थानीय सार्वजनिक पूर्वाधार सम्बन्धि संरचनाको विपद् जीखिम मूल्याङकन गर्ने गराउने ।

ठ. नदी, किनार, बगर, पहिरो जान सक्ने भिरालो जमिन र डुबान हुने क्षेत्र वा विपद् जोखिमको सम्भावन भएका असुरक्षित क्षेत्रमा बसोबस गर्ने व्यक्ति तथा समुदायलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गराउने उपयुक्त स्थानको खोजी कार्यमा सहयोग गर्ने तथा सुरक्षित स्थानमाम बसोबास सम्बन्धि सचेतना जगाउने,

ड. विपद्बाट स्थानीय स्तरमा निजी तथा सर्वजनिका क्षेत्रबाट भइरहेको सेवा प्रेवाहमा अवरोध आइपरेमा सोको पुन सञ्चालनका लागी सेवा निरन्तरताको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन सम्बन्धि कार्य गर्ने, गराउने,

ढ. स्थानीय समुदायलाई विपद् प्रति जागरुक बनाउन विपदसँग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा विपद्को घटना हुनासाथ प्रतिकार्यका लागि परिचालित हुन वडा तथा समुदायस्तरमा समावेशी विपद् पूर्व तयारी समिति गठन गर्ने,

ण. विद्यलय तहको शैक्षिक पाठ्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय समावेश गर्न पहल गर्ने,

त. विपद् प्रतिकार्यका लागि नमूना अभ्यास गर्ने गराउने,

थ. विपद्को समयमा प्रयोग गर्न सकिने गरी वारुणयन्त्र लगायतका अन्य उपकरणहरु तयारी हालतमा राख्न लगाउने,

द. स्थानीय स्तरमा आपत्कालिन कार्य सञ्चालन केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्ने,

ध. गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणाली तथा पूर्वचेतावनी प्रणालीको विकास सञ्चालन गर्ने, गराउने,

न. विपद् प्रभावित क्षेत्रका तत्काल उद्धार तथा राहतको व्यवस्था मिलाउने,

न. विपदबाट प्रभावित घरपरिवारको पहिचान स्तर निर्धारण तथा परिचय पत्र वितरण गर्ने गराउने,

प. विपदको समयमा जोखिममा रहेकोज समूह विशेषगरी महिला, बालबालिका, किशोरी, अपाङ्गता भएका व्यक्ति उपर हुन सक्ने घटना (लैङ्गिक हिंसा बेचविखन तथा अन्य कुनै पनि किसिमका शोषण) रोकथामको लागि विशेष सतर्कत अपनाई सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ,

फ. विपद् प्रभावितहरुको प्रत्यक्ष र सक्रिय सहभागितामा विपद् प्रभावित क्षेत्रमा आर्थिक क्रियाकलापको पुनर्थापना, रोजगारीका अवसरको सृजना तथा जीवनयापनका लागि आय आर्जन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गराउने ।

ब. विपद्को जोखिममा रहेका महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, दलित, सीमान्तकृत वर्ग तथा समुदाय, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको लागि विशेष योजना तथा कार्यक्रम बनाई कार्यन्वयन गर्ने, गराउने,

भ. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले प्रचलित ऐन बमोजिम कार्य गरे नगरेको अनुगमन गर्ने,

म. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि राष्ट्रिय कार्यकारी समिति प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिति तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्णय अनुसार विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि अन्य कार्य गर्ने, गराउने,

य. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा नेपाल सरकार प्रदेश सरकारा मन्त्रालय विभाग तथा अन्य निकायसँग सहकार्य गर्ने,

र. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा नेपाल सरकार प्रदेश सरकार वा गाउँ सभाले तोकेक अन्य कार्य गर्ने, गराउने,

ऱ. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सङ्घिय तथा प्रदेशिक कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी गाउँ कार्यपालिकाले तोके बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने, गराउने,

ल. विभिन्न संघसंस्था, व्यक्तिबाट प्राप्त हुने राहत तथा पुननिर्माण र पुनर्लाभका विषयबस्तुलाई स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले तोकेको स्थान र मापदण्ड अनुसार गर्ने, गराउने,

परिच्छेद-३

वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन तथा काम कर्तव्य र अधिकार

६. वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिः

१. गाउँपालिकाको प्रत्येक वडामा एक वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति रहनेछ।

२. वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको गठन देहाय बमोजिमको हुनेछ ।

क. वडा अध्यक्ष	संयोजक
ख. वडा सदस्यहरु	सदस्य
ग. वडा भित्र रहेका विषयगत शाखा ईकाई कार्यालय प्रमुखहरु सदस्य	
घ. वडा भित्र रहेका सुरक्षा निकायका प्रमुखहरु	सदस्य
ङ. राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त दलका वडा स्तरीय प्रमुख वा प्रतिनिधि सदस्य	
च. स्थानीय रेडक्रस	सदस्य
छ. गैरसरकारी तथा समुदायमा आधारित संघसंस्था तथा युवा क्लबबाट संयोजकले तोकेबमोजिम न्यूनतम २ महिला सहित ४ जना	सदस्य
ज. वडा सचिव	सदस्य सचिव

३. उपदफा (२) बमोजिमको समितिको बैठक सो समितिको संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

४. समितिको सदस्य-सचिवले समितिको बैठक बस्ने मिति, समय, स्थान तोकी बैठकमा छलफल हुने विषयसूची सहितको सूचना बैठक बस्ने समयभन्दा चौबीस घण्टा अगाबै सबै सदस्यले पाउने गरी पठाउनु पर्नेछ ।

५. समितिका पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

६. उपदफा (४) र (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सो समितिको बैठक तत्काल बोलाउन आवश्यक भएमा संयोजकले जुनसुकै बेला पनि समितिको बैठक बोलाउन सक्नेछ र त्यस्तो अवस्थामा संयोजक र घटीमा १ जना सदस्य सहित सदस्य सचिव उपस्थित भएमा समितिको बैठक बस्न सक्नेछ ।

७. समितिको बैठकको अध्यक्षता सो समितिको संयोजकले गर्नेछ ।

८. समितिको निर्णय बहुमतद्वारा हुनेछ र मत बराबर भएमा संयोजकले निर्णायक मत दिनेछ ।

९. समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निकाय वा सङ्घ संस्थाका प्रतिनिधि र विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

१०.समितिको निर्णय सदस्य सचिवले प्रमाणित गरी राख्नेछ ।

७. **वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारः** समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

क. वडा भित्र विपद् प्रतिकार्य तथा विपद् पुनर्लाभ सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालनका लागी गाउँ विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन र पुनरावलवकन गर्ने,

ख. वडामा विकास निर्माणका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयमा विपद् जोखिम व्यावस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने सुरक्षित विद्यालय तथा अस्पालका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

ग. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा वडाको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने,

घ. विपद् व्यवस्थापन योजना आपत्कालीन कार्ययोजना पुनस्थापन तथा पुनर्निर्माण योजन तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने गराउने

ङ. समुदायमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी काम गर्ने समूहहरुको गठन तथा त्यास्त समूहहरुलाई परिचालन गर्ने, गराउने,

च. वडा सदस्यहरु, कर्मचारी, स्वयमसेवक, समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन समिति सदस्य, नागरिक समाजका प्रतिनिधिलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि प्रशिक्षणको व्यवस्था मिलाउने,

छ. स्थानीय समुदायलाई विपद् प्रति जागरुक बनाउने, विपद् सँग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा विपद्को घटना हुनसाथ प्रतिकार्यका लागि तयारी अवस्थामा राख्ने,

ज. विपद्का घटना हुनासाथ खोज, उद्धार र राहत लगायतका प्राथमिक कार्यहरु तत्काल गर्नको लागि समन्वय गर्ने,

झ. आपतकालीन नमूना अभ्यास गर्ने, गराउने,

ञ. विपद् बाट प्रभावित घरपरिवारको पहिचान स्तर निर्धारण तथा परिचय पत्र वितरणमा गाउँ विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सहयोग गर्ने

ट. विपद्को समयमा जोखिममा रहेको समूह विशेष गरी महिला, बालबालिका, किशोरी, अपाङ्गता भएका व्यक्ति उपर हुन सक्ने घटना (लैङ्गिक हिंसा बेचबिखन तथा अन्य कुनै पनि किसिमका शोषण) रोकथामको लागि विशेष सतर्कत अपनाई सचेतमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

ठ. गाउँ विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्णय अनुसार विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने, गराउने ।

परिच्छेद-४
सुरक्षा निकाय तथा अन्य निकायको परिचालन

८. **सुरक्षा निकायको परिचालन तथा सहयोग र समन्वयः**

(१) गाउँ कार्यपालिकाले विपद् व्यवस्थापनको काममा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले परिचालन गरेका सङ्घीय तथा प्रदेशिक सुरक्ष निकायहरुलाई सहयोग र समन्वय गर्ने।

(२) सुरक्षा निकायले विपद्को समयमा खेज तथा उद्धार कार्यका लागि गाउँ कार्यपालिकासंग आवश्यक समग्री माग गरेको अवस्थामा नगरपलिकामा उपलब्ध भएसम्म त्येसतो सामाग्री तत्काल उपलब्ध गराईने छ।

(३) विपद प्रतिकार्यका लागि नगरपालिकाले आफुसँग रहेको नगर प्रहरीलाई परिचालन गर्ने ।

९. **वारुणयन्त्र तथा अन्य सेवा प्रदायक निकायको काम, कर्तव्य र अधिकारः**

(१) वारुणयन्त्र, एम्बुलेन्स तथा त्यस्तै अन्य सेवा प्रदायकले आपतकालिन खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन समितिले दिएको निर्देशन पालना गर्नु पर्नेछ।

(२) आपतकालीन कार्य सम्पादन गर्दा समितिले आदेश बमोजिम कुनै पनि स्थानमा प्रवेश गर्ने तथा जुनसुकै व्यक्ति वा संस्थाको साधन र स्रोत उपयोग गर्ने अधिकार वारुणयन्त्र सेवा प्रदायकलाई हुनेछ ।

१०.**सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानको दायित्वः**

(१) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा गाउँपालिका भित्रका सबै सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानको दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछः

क. आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामग्री, आपत्कालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्ने,

ख. तथ्याङ्क सङ्कलन, क्षतिको मूल्याङ्कन, राहत, पुनस्थापित तथा पूननिर्माण समेतका सम्पूर्ण कार्यमा आवस्था गर्ने,

ग. आफ्ना कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा आधरभूत अभिमुखीकरण गर्ने गराउने,

घ. विपद् व्यवस्थापन कार्यमा उपयोग हुने स्रोत साधनलाई तयारी हलातमा राख्ने,

ङ. आफ्ना भवन अन्य संरचना आपत्कालिन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउने,

च. सम्बन्धित अधिकारीको सुपरिवेक्षणमा उद्धार तथा राहत वितरण कार्यमा सहयोग पुर्याउने,

छ. विपद् जोखिम न्यूनीकरण संयन्त्रको व्यवस्थागरी तयारी अवस्थामा राख्ने,

ज. फोहोरमैला तथा प्रदूषणको व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावारण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकारण गर्ने उपायहरु अपनाउने,

झ. विपद् घटना घटेमा तत्काल नजिकको सुरक्षा निकाय र स्थानीय आपत्कालिन कार्य सञ्चालन केन्द्रलाई खबर गर्ने,

(२) गाउँपालिका भित्रका सार्बजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि योजनाको अधिनमा रही विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवर्य रुपमा लागू गर्ने पर्नेछ।

११. **विपद् व्यवस्थापनमा सहयो गर्नु पर्नेः** गाउँपालिका भित्रका सरकारी कार्यालय, गैरसरकारी संस्था, स्थानीय सङ्घ संस्था, समुदयम स्वयम्सेवक, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र तथा व्यक्तिले विपद् व्यवस्थापन कार्यमा गाउँपालिकालाई देहाय बमोजिम सहयोग गर्नु पर्नेछः

क. तथ्याङ्क सङ्कलन, क्षतिको मूल्याङ्कन, राहत, पूनर्स्थापना, तथा पुणःनिर्माण लगायतका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने,

ख. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतन अभिवृद्धि गर्ने,

ग. क्षमता विकास, आपतकालिन नमुना अभ्यास तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रममा सहयोग गर्ने तथा भाग लिने,

घ. खोज, उद्धार तथा राहत वितरण सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने।

परिच्छेद -५

विपद् व्यवस्थापन कोष सम्बन्धी व्यवस्था

१२.**विपद् व्यवस्थापन कोषः**

१. विपद् व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकामा छुट्टै एक आकस्मिक कोष रहनेछ।

२. कोषमा देहाय बमोजिमका रकमहरु रहने छन्

क. गाउँपालिकाको वार्षिक बजेटबाट विपद् व्यवस्थापन कोषमा जम्मा गर्ने गरि स्वीकृत रकम,

ख. प्रदेश सरकारबाट विपद् व्यवस्थापनका लागि प्राप्त रकम,

ग. नेपाल सरकारबाट विपद् व्यवस्थापनका लागि प्राप्त रकम,

घ. स्वदेशि कुनै सङ्घ संस्था वा व्यक्तिबाट दान, दातव्य वा उपहर स्वरुप प्राप्त रकम,

ङ. अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम,

३. विपद् व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाले कानून बमोजिम विशेष शुल्क वा दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्नेछ।

४. कोषको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ।

५. कोषको रकम विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कामका लागि प्रयोग गरिनेछ।

६. उपदफा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कोषको रकम नियमित प्रशासनिक कार्यको लागि खर्च गरीने छैन ।

७. कोषको लेखापरिक्षण महालेखा परिक्षकबाट हुने।

८. समितिले कोषको वार्षिक आय व्ययको प्रतिवदेन तयार गरी कार्यपालिका मार्फत नगर सभा समक्ष पेश गर्नेछ ।

प्ररिच्छेद-६

कसूर तथा सजाय

१३.**कसूर र सजायः** कसैले विपद्को घटना घट्न सक्ने गरी लापरवाही गरेमा वा त्यस्तो घटना घटाउन प्रत्यक्ष संलग्न भएमा वा घटेको अवस्थामा नाजायज फाईदा लिने गरी वा आफुलाई मात्र फाईदा पुग्ने किसिमको कुनै काम गरेमा वा यस सम्बन्धमा सङ्घीय कानून बमोजिम कसुरजन्य मानिने कुनै काम गरेमा तत् सम्बन्धी कारवाही प्रचलित सङ्घीय कानुन बमोजिम हुनेछ।

प्ररिच्छेद-७

विविध

१४.**विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणाको पालना र समन्वयः** (१) नेपाल सरकारले गाउँपालिका भित्रको कुनै ठाउँमा गम्भीर प्रकृतिक विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गरी प्रचलित कानून बमोजिम कुनै काम गर्न गराउन आदेश दिएमा सोको पालना गर्नु गराउन गाउँपालिकाको कर्तव्य हुनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोंजिम घोषणा गरीएको क्षेत्रमा नेपल सरकारले कानून बमोजिम कुनै काम गर्न गराउन गाउँपालिकाले आवश्यक समन्वय गर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम घोषणा गरिएको क्षेत्र सम्बन्धी सूचनाको प्रसारणमा गाउँपालिकाले सहयोग र समन्वय गर्ने।

१५. **नेपाल सरकारको स्वीकृतीमा मात्र प्रवेश गर्नु पर्नेः**

(१) विपद् बाट असर परेको कुनै क्षेत्रमा विदेशी नागरिक वा संस्थाले प्रवेश गर्नु परेमा नेपाल सरकारको स्वीकृति लिएको छ छैन भनि गाउँ कार्यपालिकालेय सोधखोज गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सोधखोज गर्दा त्यस्तो नागरिक वा संस्थाले नेपाल सरकारको स्वीकृति लिएको नदेखिएकोमा निजको प्रवेशलाई रोक लगाई तत् सम्बन्धी सूचना नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराईदिने।

१६.**मानवीय तथा अन्य सहायता र समन्वयः**

(१) गाउँपालिकभित्र उत्पन्न विपद्को अवस्थालाई तत्काल सामना गर्न आन्तरिक स्रोत र साधनबाट नभ्याउने भएमा माजवीय तथा अन्य सहायता र समन्वयका लागि जिल्ल समन्वय समिति, प्रदेश सरकार तथा नेपाल सरकारलाई अनुरोध गरिनेछ।

(२) विपदबाट उत्पन्न स्थिति नियन्त्रण गर्ने क्रममा नेपाल सरकारले अन्तराष्ट्रि मानवीय तथा अन्य सहयो लिई परिचालन गरेको अवस्थमा नेपाल सरकारको निर्देशनमा रही तत् सम्बन्धी कार्यमा सहयोग र समन्वय गरिनेछ।

(३) छिमेकी स्थानीय तहमा कुनै विपद् उत्पन्न भई सो व्यबस्थापनक लागि छिमेकी स्थानीय तहले सोझै, जिल्ला पुर्याउनु गाउँकार्यपालिकाको दायित्व हुनेछ।

१७.**तत्काल खरिद तथा निर्माण र प्रयोग गर्न सकिनेः**

(१) विशेष परिस्थिति परी विपद्बाट प्रभावित क्षित्रमा खोज, उद्दार तथा राहत उपलब्ध गराउन तथा भईरहेको विपद्बाट थप क्षति हुन नदिनका लागि तत्कालै राहत सामग्री खरिद वा निर्माण कार्य गर्न आवश्यक भएमा सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी प्रचलित कानुनमा रहेको विशेष परिस्थितिमा खरिद गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था बमोजिम गाउँ कार्यपालिकाको खरिद वा निर्माण कार्य गर्न सकिनेछ।

(२) विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रमा खोज, उद्दार तथा राहत उपलब्ध गराउन तथा भइरहेको विपद्बाट थप क्षति हुन नदिनका लागि गाउँपालिका क्षेत्रको कुनै गैरसरकारी कार्यालय वा अन्य संघ संस्था र व्यक्तिको चल, अचल सम्पत्ति तथा सवारी साधन उपयोग गर्न आवश्यक भएमा सोको अभिलेख राखी तोकिएको अवधिभरको लागि अस्थायी तवरले प्राप्त गर्न सकिनेछ।

(३) विपद्बाट प्राभावित क्षेत्रमा तत्काल राहत उपलब्ध गराउन गाउँपालिका क्षेत्र भित्रको कुनै गैरसरकारी कार्यालय वा अन्य संघ संस्था र व्यक्तिको खाद्यान्न, लत्ताकपडा, औषधि वा अन्य वस्तु आवश्यक भएमा सो को अभिलेख राखी नियन्त्रणमा लिन र सम्बन्धी प्रभावित पक्षलाई गर्न सकिनेछ।

(४) गाउँपालिकाले उपलफा २ बमोजिम कुनै सम्पत्ति अस्थायी रुपमा प्राप्त गरेमा वा उपदफा (३) बमोजिम कुनै वस्तु नियन्त्रण र वितरण र वितरण गरेमा त्यस्तो सम्पत्ति प्रयोग वा वस्तु उपयोग बापत प्रचलित दर अनुसारको रकम सम्बन्धी कार्यालय, संस्था वा व्यक्तिलाई दिनेछ।

१८.**राहत न्यूनतम मापदण्ड सम्बन्धी व्यवस्थाः**

(१) विपद् प्रभावित व्यक्तिलाई नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने राहतको अतिरिक्त गाउँपालिकाले आन्तरिक स्रोतबाट थप राहत उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गाउँपालिले विपलद् प्रभावित व्यक्तिलाई राहत उपलब्ध गराउँदा मापदण्ड बनाई सोको आधारमा राहत उपलब्ध गराउनेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको राहतको मापदण्डमा अन्य विषयको अतिरिक्त देहायका विषय समावेश भएको हुनु पर्नेछः

क. विपद्बाट प्रभावित व्यक्तिलाई अस्थायी आश्रयस्थालमा राख्दा उपलब्ध गराउने पर्ने आवास, खाद्यान्न, खानेपानी, स्वास्थ्य तथा सरसफाई सम्बन्धी,

ख. विपद् बाट मृत्यु हुनेको परिवार तथा सम्पत्तिको क्षति हुने व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने न्यूनतम राहत सम्बन्धी

ग. महिला बालबालिका जेष्ठ नागरिक असक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आवश्यकता संसोधनका लागि विशेष राहत प्यकेजहरु जस्तै डिग्निटी किट र चिल्ड्रेन किट महिलाहरुको गालि सुरक्षा सम्बन्धी

घ. व्यक्तिगत गोपनियत तथा सुरक्ष सम्बन्धी

ङ. न्यूनतम राहत बाहेक स्वारोजगार तथा रोजगारी व्यवस्थापनका माध्यमबाट पीडितको जीविकोपार्जन सम्बन्धी

च. गैरसरकारी वा व्याक्तिगत रुपमा

१९. विपदमा परी हराएका वा नष्ट भएका कागजात सम्बन्धमाः विपदमा परी हराई फेला पर्न नसकेका तथा आंशिक वा पूर्ण रुपमा क्षति भएका गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण कागजातहरुको प्रमाणिकरण तथा प्रतिलिपी उपलब्ध गराउने सम्बन्धि व्यवस्था प्रचलित कानूनले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२०. निर्देशन दिने सक्नेः समितिले यस ऐन अधिनमा रही विपद् व्यवस्थापनका लागि कुनै व्यक्ति वा निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित व्यक्ति वा निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

२१. उपसमिति गठन गर्ने सक्नेः

१. समितिले आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ ।

२. उपदफा १ बमोजिम गठन हुने उपसमितिको काम कर्तव्य अधिकार र कार्यवधि उपसमिति गठन गर्दाको बखत तोकीए बमोजिम हुनेछ ।

२२. **अभिलेख राख्नु पर्नेः**

१. विपद्को समयमा राहत उपलब्ध गराउने व्यक्ति निकाय वा संस्थाको नाम र उपलब्ध गराईएको राहत तथा सोको परिमण सहितको विवरणको अभिलेख राख्ने व्यवस्था समितिले मिलाउनु पर्नेछ ।

२. उपदफा १ बमोजिमको विवरण राख्दा विपद् परेका महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक विपद्का कारणले स्थानान्तरण भएका घरपरिवार लगायतको सङ्ख्या एकिन हुने विवरण र उनीहरुलाई उपलब्ध गराइएको राहत स्पष्टरुपमा राख्नु पर्नेछ ।

२३. **पुरस्कार दिन सक्नेः** स्थानीय विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा विशेष योगदान पुर्याउने उत्कृष्ट व्यक्ति वा संस्थालाई प्रोत्साहन स्वरुप समितिलेको सिफारिस गाउँ कार्यपालिकाले सम्मान तथा पुरस्कार दिन सक्नेछ ।

२४. **वार्षिक प्रतिवेदनः** १. समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गरेको कामको विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी कार्यपालिका मार्फत गाउँ सभा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिति समष पेश गर्नु पर्नेछ ।

२५ **प्रशासनिक खर्च व्यवस्थापनः**

समितिको बैठक तथा प्रतिवेदन तयारी लगायतका कार्यसँग सम्बन्धित न्यूनतम प्रशासनिक खर्च गाउँ कार्यपालिकको व्यवस्था गर्नेछ ।

२६ **अधिकार प्रत्योजनः** यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम समितिलाई प्राप्त अधिकारमध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार समितिको संयोजक तथा तोकिएको पदाधिकारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

२७. **नियम बनाउने अधिकारः** गाउँ कार्यपालिकाको यो ऐन कार्यान्वयनका लागि नियम तथा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।

आज्ञाले
लक्ष्मण कुईकेल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत